

**ШҶҲОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.KOA-028-И НАЗДИ
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ОМУЌЗОРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ
САДРИДДИН АЙНӢ**

Парвандаи аттестатсионии №_____

Барои сазовор донишони Сатторов Амирҳамза Баҳодурович, шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик.

Диссертатсияи Сатторов Амирҳамза Баҳодурович дар мавзӯи **“Таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Ҳочуи Кирмонӣ”** барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик аз тарафи Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121) барои Ҳимоя пазируфта шудааст (Қарори №24, аз 24.09.2020).

Диссертант Сатторов Амирхамза Баҳодурович, соли таваллудаш 1983, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, аъзои ХХДТ, оиладор.

Диссертант соли 2011 шуъбаи рӯзонаи факултети забонҳои Шарки Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро бо дипломи дараҷаи мутахассис, ихтисоси “тарҷумони забони арабӣ” хатм намудааст.

Соли 2012 ба шуъбаи аспирантураи назди Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дохил шуда (фармони дохилшавӣ- №37-ОД аз 04.01.2012), онро соли 2015 (фармони хатм - № 83²-ОС аз 18.12.2015) хатм намудааст.

Аз солҳои 2011-2017 дар Кумитаи забон ва истилоҳоти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аз соли 2017 дар Сарраёсати маорифи шаҳри Душанбе фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: Исрофилниё Шарифмурод Раҳимзода, доктори илмҳои филологӣ, профессор, мудири кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни.

Муқарризони расмӣ:

1. **Низомӣ Мухриддин Зайниддин** – доктори илмҳои филологӣ, дотсент, ректори Донишқадаи фарҳанг ва санъати Тоҷикистон ба номи Мирзо Турсунзода.

2. **Одинаев Нурмахмад Сафарович** – номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон.

Муассисаи пешбар: Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон.

Номгӯи муҳимтарин қорҳое, ки муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд, чунин аст:

А) Мақолаҳои илмие, ки дар нашрияҳои тақризии бонуфузи тавсияшудаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Русия ба таъб расидаанд:

[1-М]. Сатторов А.Б. Нуқоти қуръонӣ дар ашъори Хочуи Қирмонӣ // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Душанбе, 2014, №4 (129) -с. 180-189.

[2-М]. Сатторов А.Б. Таҳмидия дар ғазалиёти Хочуи Қирмонӣ // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.-Душанбе, 2016,№ 4/5 (209) - с. 130-131.

[3-М]. Сатторов А.Б. Нақши забони арабӣ дар ғазалиёти Хочуи Қирмонӣ // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.-Душанбе, 2018, №2 - с. 165-167.

[4-М]. Сатторов А.Б. Талмеҳоти қуръонӣ дар ғазалиёти Хочуи Қирмонӣ // Суханшиносӣ, маҷаллаи илмии Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакӣ. – Душанбе, 2020. №1.2020 – с. 108-120.

Б) Мақолаҳое, ки дар нашрияҳо ва маҷаллаҳои илмӣ ба таъб расидаанд:

[1-М]. Сатторов А.Б. Таъсирпазирии Хочуи Қирмонӣ аз Қуръони қарим // Илм ва инноватсия. Душанбе, 2013, №1. 2013 (3) - с. 122-126.

[2-М]. Сатторов А.Б. Иқтибоси оятҳои қуръонӣ дар ашъори Хочуи Қирмонӣ // Илм ва инноватсия. Душанбе, 2013, №2 (4) -с. 126-128.

[3-М]. Сатторов А.Б. Истифодаи оятҳои қуръонӣ дар ғазалиёти Хочуи Қирмонӣ // Дин ва ҷомеа. Душанбе, 2017, №10 - с. 41-42.

Дар тақризи муассисаи пешбар – Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон зикр гардидааст, ки муаллиф дар муқаддима ва бобҳои ҷудогонаи диссертатсия тавонистааст, иттилооти арзишмандеро дар бораи таъсири оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар асари таҳқиқшаванда фароҳам оварад ва маҳз аз ҳамин ҷиҳат диссертатсияи А. Сатторов қори илмии

баанҷомрасида буда, ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад.

Фишурдаи диссертатсия ва мақолаҳое, ки аспирант дар маҷаллаҳои илмӣ таъйиднамудаи КОА ҷоп кардааст, мухтавои диссертатсияро инъикос намудаанд. Бинобар ин, диссертатсияи Сатторов Амирҳамза Баҳодурович кори илмӣ анҷомёфта буда, барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик сазовор аст. Бо вучуди нишон додани муваффақиятҳо дар тақриз ҳамчунин ба баъзе нуқсонҳо ишора гардидааст:

1. Агар дар боби аввали диссертатсия фасле дар мавриди байту мисраъҳои арабии шоир ё ба истилоҳ ашъори муламмаот ихтисос меёфт, мавзӯи мукаммал мегардид.

2. Хулосаи ҳар фасл хеле мухтасар ва онҳо баъзан дар ҳудуди як ҷумла омадааст, ки натиҷаҳои таҳқиқотро ба сурати мукаммал нишон намедиханд.

3. Забон ва баёни рисола дар ҷанд маврид ба хатоҳои услубӣ ва мантиқӣ дучор гардидааст.

4. Номи китоби Алиасғари Ҳалабӣ дар сах. 106 “Таъсири Куръон ва ҳадиси набавӣ” омадааст, ки комил нест.

5. Соли таваллуди шоир дар сах. 21 аз солшумории хичрӣ ба мелодӣ хато баргاردонида шудааст.

6. Китобнома номурааттаб ва таҳрири ҷиддӣ меҳаҳад.

7. Хатоҳои фанӣ низ кам нестанд (саҳифаҳои 5, 6, 7, 10, 12, 13, 92, 97...) мушоҳида мешаванд.

Ба автореферати диссертатсия тақризҳои зерин ворид шудаанд:

Тақризҳои Ҳикматов Ҷумабой - номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забонҳои ДТТ ба номи академик М.С. Осимӣ ва Додихудоев Раҷабалӣ – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи забони тоҷикӣ ва ҳуҷҷатнигории Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мусбат буда, дар он ба камбудиву норасоӣҳо ишора шудааст, ки ислоҳ намудани онҳо ба фоидаи кор хоҳад буд:

1. Дар фишурдаи рисола баъзе аз истилоҳот дар шакли ҷамъбандии арабӣ оварда шудааст, ки дарки онро барои хонандаи оддӣ мушкил гардонидаст.

2. Дар тарҷумаи русии фишурда баъзе истилоҳоти динӣ шарҳ дода нашудааст. Хуб мебуд, агар моҳияти ин истилоҳот тавзеҳ дода мешуд.

Тақризи Зоиров Ҳалимҷон – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикии МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобочон Ғафуров” мусбат буда, зикр

мегардад, ки баъзе нуқсонҳо ба назар расиданд, ки ислоҳи саривактии онҳоро ба манфиати кор медонем:

1. Муаллифи диссертатсия дар огози бахши “Дараҷаи омӯзиши мавзӯ” бештар ба нақли афкори донишмандони дигар иктифо намуда, (сах.3-4) ва ишорае ба нашру таҳқиқоти солҳои охир, аз ҷумла, “Хамса”-и ӯ (Ҳочуи Қирмонӣ. Хамса.-Ҳучанд: Хуросон, 2017.-880 сах) накардааст.

2. Дар автореферати диссертатсия ишораи зиёд ба адабиёти истифодашуда ва сафҳаҳои онҳо шудааст, ки зоҳиран ба китобномаи диссертатсия дахл доранд, на ба автореферат. Хуб мешуд, муаллиф унвони он манобеъро дар ҳошияи сафҳаи автореферат ё феҳристи алоҳида меовард ва ҳонандаи авторефератро низ аз онҳо хабар медод. Зеро ҳонандаи автореферат, ки асли диссертатсияро зери даст надорад, наметавонад аз асли он сарчашмаҳо иттилоъ ёбад (сах.3, 4, 5, 10, 11...).

Тақризи Холиқова Зубайра - номзоди илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи адабиёти тоҷик ва журналистикаи Донишгоҳи давлатии Қўлоб, ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ мусбат буда, дар он, ҳамчунин, баъзе камбудӣҳо таъкид гардидаанд:

1. Хуб мешуд агар муаллиф он порчаҳои шеърӣро ки аз Ҳочуи Қирмонӣ ба забони арабӣ дар автореферат овардааст, бо ҳарфҳои кириллӣ нею бо ҳуруфи арабӣ меовард.

2. Агар дар кор истифодаи оятҳои қуръонӣ ва аҳодиси набаӣ аз нигоҳи шоирони пеш аз Ҳочу ва фарқи онҳо аз ғазалиёти ба ин мавзӯ бахшидаи Ҳочуи Қирмониро муаллиф бозгӯ менамуд, хубтар мешуд.

3. Дар автореферат хатоҳои имлоӣ, услубӣ ва техникӣ низ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳоро ба манфиати кор медонем.

Тақризи Мирзозода Муслиҳиддин. - номзоди илми филология, муаллими калон, декани факултети улуми исломии ДИТ ба номи Имоми Аъзам Абӯҳанифа, мусбат буда, баъзе нуқтаҳои баҳсталаб ба мушоҳида мерасанд, ки ислоҳи минбаъдаи онҳо боиси болоравии ҳусни таҳқиқот хоҳад гардид:

1. Дар фишурдаи диссертатсия баъзе аз ҷумлаҳо бемаврид бо абзатс (сарсатр) оғоз гардидааст, бояд ислоҳ карда шавад.

2. Матни тарҷумаи русӣ бори дигар ба матни тоҷикӣ он муқоиса карда шуда, моҳияти таркибу ибораҳои динӣ шарҳ дода шавад.

Муқарризони расмӣ дар баробари ошкор намудани баъзе нуқсонҳои автореферати диссертатсия (тоҷикӣ ва русӣ) муҳимияти ҷанбаҳои назариявӣ амалӣ, навоарӣ ва дастовардҳои шоёни муаллифи диссертатсияро низ таъкид кардаанд.

Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи таърихи адабиёт

буда, дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф карданд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур наздикӣ дорад. Муассисаи пешбар яке аз муассисаҳои бонуфузи илмӣ соҳаи филология дар ҷумҳурӣ ба ҳисоб рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқу таҳлили масоили умдаи адабиётшиносӣ ва таърихи адабиёт хеле маъруф гардидааст.

Шӯрои диссертатсионӣ таъкид менамояд, ки аспирант дар асоси маводи зарурӣ ва фаровон хусусиятҳои таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти «Ҳочуи Қирмонӣ»-ро ба таври амик мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор додааст.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки натиҷаҳои тадқиқотро метавон дар навиштани таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ, китобҳои дарсии таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ, курсу семинарҳо доир ба таъсири Қуръон ва ҳадисҳои набавӣ ба адабиёт барои донишҷӯён ва доираи васеи хонандагон истифода бурд. Ҳамчунин, дастовардҳои диссертатсия ҳангоми омӯзиши таҳаввулу тақомули ғазали форсӣ-тоҷикӣ дар садаи XIV, таҳқиқи ашъори шоирони ҳамасри Ҳочу ва суҳанварони баъдӣ, ки сабки суҳани ӯро истиқбол намудаанд ва, бахусус, ҳини таҳқиқи таъсири Қуръону ҳадис ба адабиёт метавонад муфид бошад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он аст, ки натиҷаи таҳқиқ дар пажӯҳиши масъалаҳои адабиёти асри XIV, муайян намудани таъсири Қуръон ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Ҳочуи Қирмонӣ ва дигар шоирони ҳамасри ӯ, таълифи қорҳои курсӣ ва дипломӣ дар муассисаҳои олӣ ва дарки шеърӣ ирфонӣ метавонад хидмат кунад.

Метод ва методологияи таҳқиқот мутобиқ ба ҳадафи таҳлили ҳамаҷонибаи адабиётшиносӣ ва муайян намудани таъсири оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Ҳочуи Қирмонӣ, дар диссертатсия маводи гирдомада бо усули синхронӣ ва дар мавридҳои лозимӣ бо усули муқоисавӣ-таърихӣ ва муқобалаи таҳлили сохторӣ, луғавӣ-маъноӣ таҳқиқ гардидааст.

Нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Таъсирпазирӣ аз Қуръон ва ҳадисҳои пайғамбар аз оғози адабиёти форсӣ-тоҷикӣ аз устод Рӯдакӣ оғоз шуда, дар асри XIV дар ашъори Ҳочуи Қирмонӣ ба қуллаи қамоли худ расидааст.

2. Ҳочуи Қирмонӣ аз зумраи бузургтарин шоирони ғазалсарои адабиёти форсӣ-тоҷикӣ мебошад, ки дар ашъори худ аз Қуръон ва аҳодис ба роҳҳои гуногун, мисли иқтибос, ишора, талмех ва ғайра истифода намудааст.

3. Хочу бо унсу муҳаббати зиёде, ки ба Қуръон ва маорифи динӣ доштааст, бо ҳунарамандӣ аз оятҳо ва ҳадисҳо дар шеърӣ худ ба таври васеъ истифода намудааст.

4. Ғазалиёти Хочу бештар ирфонӣ буда, сарчашмаи асосии онҳо оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ мебошанд, яъне, шоир барои баёни ақидаи ирфонии худ аз Қуръону суннат далел меоварад.

5. Таҳмидияҳои Хочу, ки аз Қуръон ва ҳадисҳои набавӣ сарчашма мегиранд, аз ҷумлаи бехтарин таҳмидия дар адабиёти форсу тоҷиканд.

6. Пайванд ва сари кори Хочу бо Қуръон ва ҳадисҳои набавӣ пайванди жарф ва шигарф аст.

7. Хочу на танҳо ҳофизи Қуръону суннат, балки қуръонпажӯху ҳадисшинос ҳам ҳаст.

8. Қуръону ҳадис на танҳо ба муҳтаво, балки ба созмони дохилӣ ва сохтори ғазали Хочу низ таъсир расонидааст.

9. Муҳимтарин санъате, ки Хочу ҳангоми таъсирпазирӣ аз Қуръону ҳадис ба қор бурдааст, санъати ихом аст ва ихомсозӣ аз мушаххасоти сабки ӯст.

Саҳми фардии муҳаккиқ дар он зухур меёбад, ки ӯ дар асоси маводи фаровон мавзӯи мазкурро бори нахуст мавриди таҳқику баррасии илмӣ қарор додааст. Диссертант зимни таҳқиқи таъсирпазирӣи Хочуи Кирмонӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ, инчунин, таҳмидиясарой, иқтибосоварӣ аз оятҳои қуръонӣ, ҳадисҳои набавӣ ва мазмуни онҳо, қорбурди шахсиятҳои қуръонӣ ва талмеҳоти диниро дар ғазалиёти шоир муайян намуда, **хусусиятҳои бадеӣ ва мушаххасоти ҳунари Хочуро дар қорбурди никоти қуръонӣ ва аҳодиси набавӣ** нишон додааст.

Чаласаи Шӯрои диссертатсионии 6D. КОА - 028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ рӯзи 1 апрели соли 2021 дар бораи ба Сатторов Амирҳамза Баҳодурович додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шӯрои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 17 нафар аъзои Шӯрои диссертатсионӣ, 16 нафар иштирок дошт, ки аз ин 5 нафар аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик мебошанд, дар чаласа иштирок доштанд: 16 нафар, натиҷаи овоздиҳӣ: 16 нафар, «тарафдор» - 16 нафар, «бетараф» нест, «зид» - нест, «бюллетени безътибор» - нест.

Шӯрои диссертатсионӣ барои Сатторов Амирҳамза Баҳодурович дар мавзӯи **“Таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Хочуи Кирмонӣ”** барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик тақризи муассисаи

пешбар, гузориши муқарризони расмӣ - доктори илмҳои филологӣ, дотсент Низомӣ Мухриддин Зайниддин, номзоди илмҳои филологӣ, дотсент Одинаев Нурмаҳмад Сафарович ва гузориши муқарризони ғайрирасмӣ – докторони илмҳои филологӣ, профессорон: Солиҳов Ш., Қосимов О., Элбоев В., Хочазод С., Раҳматуллозода С. шунида, муҳокима карда, дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии пинҳонӣ, хулосаи қабулкардаи худ оид ба диссертатсия дар бораи асолат, арзиш, навоарӣ ва натиҷаҳои бадастовардаи диссертант

қарор қабул мекунад:

1. Диссертатсияи Сатторов Амирҳамза Баҳодурович дар мавзӯи **“Таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Хочуи Кирмонӣ”** барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик ба талаботи банди 2 ва зербандҳои 10 ва 11 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)”-и Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 октябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст, қомилан мувофиқат мекунад.

2. Мақолаҳои илмӣ чопшудаи муҳаққиқ мазмуну мундариҷаи диссертатсияро пурра инъикос менамоянд.

3. Ба Сатторов Амирҳамза Баҳодурович дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик дода шавад.

4. Аз Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳиш карда мешавад, ки ба Сатторов Амирҳамза Баҳодурович дараҷаи илмӣ номзоди илми филология, аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷикро диҳад.

Муовини раиси Шӯрои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои филологӣ, профессор

Нозимов А.А.

Котиби илмӣ Шӯрои диссертатсионӣ,
номзоди илмҳои филологӣ, дотсент

Мирзоалиева А.Ш.

1 апрели соли 2021